

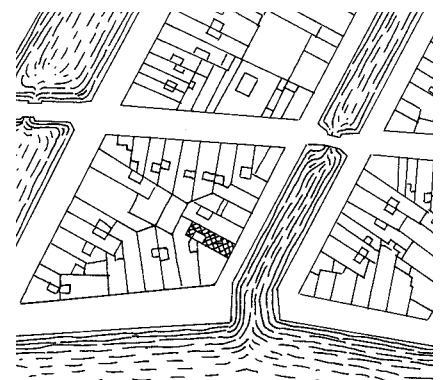
Amsterdam, Groenburgwal 56

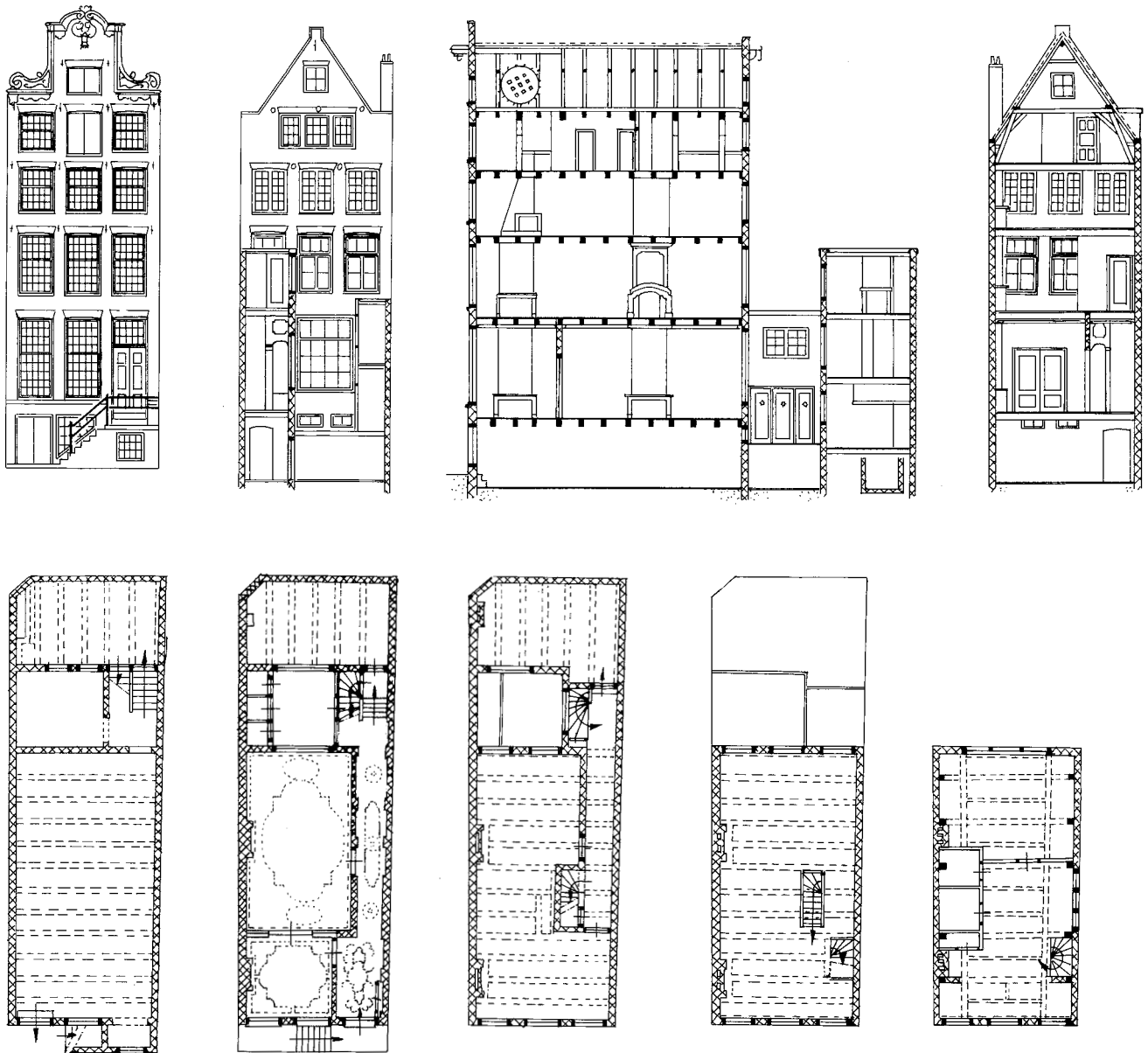
Groenburgwal 56, een huis met een halsgevel in Lodewijk xv-stijl. Het huis werd omstreeks 1720 nieuw opgetrokken in opdracht van Jacobus Noordkerk, suppoost bij de wisselbank. Gevels, muren, balklagen en kap dateren uit deze tijd. De Lodewijk xiv-stijl komt ook terug in de interieurafwerking (stucwerk, deuren, deurlijsten, enkele schouwen en plafonds). Het huis heeft een groot voorhuis (met op de bel-etage een kleine voorkamer en grote binnenkamer), binnenplaats en een klein achterhuis (met keuken en kleine kamer). Een kenmerkende aanleg voor Amsterdamse grachtenhuizen uit de 17de en 18de eeuw waar geen plaats was voor een groot achterhuis en die door aannemersbazen haast seriematig werden gebouwd.

Situatie en geschiedenis¹

Dit 18de-eeuwse Amsterdamse grachtenhuis met halsgevel staat aan de westzijde van de Groenburgwal dicht bij de Binnen-Amstel. Tussen 1625 en 1630 werd de bocht van de Binnen-Amstel ontwikkeld voor huizenbouw. Hier was voorheen een brede kade voor het lossen en laden van materialen ten behoeve van de stadssteenhouwerij van beeld- en steenhouwer Hendrick de Keyser. De steenhouwerij werd na het overlijden van De Keyser verplaatst, de kade omgevormd tot Staalstraat en een strook land in de Binnen-Amstel aangeplempt en bouwrijp gemaakt.² De 27 kavels in het trapeziumvormige bouwblok dat zo ontstond, werden vanaf 1630 door de stad verkocht en vervolgens door particulieren met huizen bebouwd. Kavelnummer 20 aan de Groenburgwal, met een breedte van 20 en diepte van 70 voet, kwam in 1639 voor 1.500 gulden in bezit van Anthoni Bert.³ De verkoop geschiedde onder de voorwaarde dat het erf niet gesplitst mocht worden in 'slojens'. Bert liet vervolgens een huis bouwen dat hij in 1642 voor 5.200 gulden verkocht aan Cornelis Jacobsz Rotgans en Heijltge Alberts.⁴ In 1673 werd het huis uit de boedel van Rotgans bij executie verkocht. Het kwam voor 4.940 gulden in bezit van de 'klerk ter secretarije' Nicolaas Pijl. Het werd omschreven als 'Een Huijs en Erve Staende en gelegen op de groene burghwal naer d'Amstelkant, belend nu off van outs Jan Droget aen de zuysyde, en Pieter van Bergen met een gemene muer aen de noortsijde; streckende

Situatie ca. 1825.

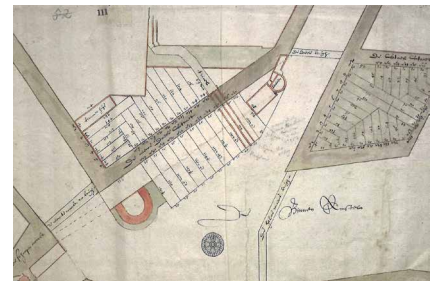

Huidige toestand: voorgevel, achtergevel, langs- en dwarsdoorsnede, plattegrond souterrain, bel-etage, eerste verdieping, tweede verdieping en zolder.

voor vande straet tot achter aen Jacob Koekebacker alwaer den selven Koekebacker den schoorsteen in sijn kelder, tegen de muur van desen huijse heeft opgehaelt, 't welck geschied is bij gedogen'.⁵ De koop was onder de conditie 'dat men dit erff niet sal mogen smaldelen tot slopjens ofte swogjens, dat ook de wal daer vooren gelegen niet en sal mogen werden beset off belemmert in eniger manieren'. In 1691 kocht de koopman Emanuel de Pinto het pand voor 4.500 gulden.⁶ Het werd na zijn overlijden in 1702 door zijn zoon Joseph verkocht en was toen opnieuw in waarde gedaald. Voor 3.750 gulden kwam het in bezit van de juwelier Jan Feijt, gehuwd met Helena Spanuijt. In de transportakte wordt de gemeenschappelijk muur aan de noordzijde vermeld evenals het gedogen van de verankering van een schoorsteen. In 1720 verkochten de erven van Jan Feijt en Helena Spanuijt het pand. Het werd nu omschreven als 'een huijs en erve, staende en leggende op de groene burgwal, aende west zijde, het tweede huijs van den Amstel'. Het had een 'gemeene schutting en klijn krimpie aen de zijde' en een 'gemeene muur aende noortzijde, strekkende voor vande straet tot agter aen de muur van de erfgenaemen van Jan Feijt'. Een 'secreet kuijl' en een riool werden gedeeld met de bureu. Het buurpand loosde water 'door 't riool onder 't huijs van de vercoopers tot inde groene burgwal, sullen de also blyven op gemeene kosten, van beide eigenaers van dese huijse moeten gereijnigt en onderhouden werden, hebbende mede een gemeene put die insgelijk zal

onderhouden moeten werden'. Het pand was inmiddels tachtig jaar oud en nog verder in waarde gedaald. Het kwam voor 3.050 gulden in handen van Jacobus Noordkerk, 'suppoost in den wisselbank', gehuwd met Margaretha Lindenberg. Zij lieten, vermoedelijk rond 1720, het huis afbreken en geheel vervangen door nieuwbouw. Het werd vervolgens betrokken door het echtpaar met hun vier kinderen. Onder de kinderen was mr Hermanus Noordkerk die onder protectie van burgemeester Gerrit Corver een glanzende carrière zou maken als landelijk bekend jurist en onder andere correspondeerde met Betje Wolff. Na het overlijden van Jacobus Noordkerk sr in 1739 kwam het huis in bezit van diens weduwe die er met haar ongetrouwde zoon Jacobus jr woonde. Volgens het belastingkohier van 1742 had zij één inwonende dienstbode en werd haar jaarinkomen op 1.000 gulden geschat.⁷ Haar zoon was 'eerste clerq ter secretarie' en had een inkomen van 2.500 gulden. Na het overlijden van Margaretha Lindenberg en Jacobus jr kwam het huis in 1757 in bezit van mr Hermanus Noordkerk, de bovengenoemde jurist die er was opgegroeid en er tot 1734 bij zijn ouders had gewoond. Vermoedelijk werd het huis door hem verhuurd, hij woonde zelf met vier dienstboden op het Singel. In 1765 werd het pand voor 13.250 gulden gekocht door de makelaar David Borski die er reeds enige tijd woonde. Uit het derde huwelijk van David Borski, met Bertha Janzon, werd de beroemde Willem Borski geboren. Deze zou later als bankier-commissionair een uitzonderlijk groot kapitaal vergaren in de geld en fondsenhandel. Na het overlijden van zijn vader kreeg de vierjarige Willem Borski in 1769, onder voogdij van zijn moeder, het ouderlijk huis toebedeeld. In 1790, het jaar dat hij in het huwelijk trad met Johanna Jacoba van de Velde, werd het huis door zijn moeder aan hem afgegeven.⁸ Het jonge echtpaar ging echter elders wonen en in 1792 verkocht Borski het huis voor 10.500 gulden aan Abraham Danckerts. Hij was gehuwd met Johanna Borski, een halfzus van Willem. Een lange periode van verhuur, onder opeenvolgende eigenaren, brak nu aan. Zo werd het huis in 1805 voor 650 gulden per jaar gehuurd door Jan Leefkens. In 1828 vererfde het op de steenkoper Isaac Danckerts. Hij liet het huis, dat voor 500 gulden per jaar was verhuurd, in 1839 veilen in het Oudezijds Heeren Logement. De verkoop werd op biljetten aangekondigd. Koper voor 5.575 gulden was Barend Weddelink, 'goud en zilver kashouder' op de Prinsengracht. Het pand bleef in de verhuur en vererfde in parten binnen de familie Weddelink.

In 1883 kwam het huis voor 18.000 gulden in bezit van Arend Serné en diens zoon Arend Serné jr die toen al enkele jaren huurder van het pand waren. In 1866 waren de enthousiaste amateurtoneelspelers Arend Serné, oorspronkelijk timmerman, meubelmaker en decorbouwer, en zijn echtgenote Helena van Hoekelen begonnen met het maken en verhuren van toneel- en balkostuums.⁹ Twaalf jaar later werd ook hun zoon Arend Serné jr in de firma opgenomen. De firma 'A. Serné en Zoon' verhuurde en maakte in opdracht kostuums en rekwisieten voor opera, operette en theater, studentenmaskerades, openluchtspelen, optochten, gekostumeerde feesten, *tableaux vivants* en *bals masqués*. Particulieren, amateurgroepen en beroepsgezelschappen als het Rembrandt Theater, de operette en het gezelschap van Gustave Prot waren klant van de costumier. In het huis aan de Groenburgwal werden klanten ont-

Uitgiftekaart van de percelen aan de Nieuwe Doelenstraat (links) en de Staalstraat (rechts), 1630 (het noorden is boven). Een trapeziumvormig bouwblok (Staalstraat, Groenburgwal, 's-Gravelandseveer, Kloveniersburgwal), aangelegd in de Binnen-Amstel. Kavel nummer 20 is 20 voet breed en 70 voet diep.

Het gebied rond de Staalstraat met de twee bouwblokken die omstreeks 1625 waren aangelegd in de Binnen-Amstel. Stadsplattegrond van Balhasar Florisz van Berckenrode, 1625 en bijgewerkte versie 1647 (details, het noorden is beneden). De stadssteenhouwerij was al omstreeks 1625 verplaatst maar in de bijgewerkte versie van de plattegrond is dit niet gecorrigeerd.

De Binnen-Amstel met zicht op de Groenburgwal, de ophaalbrug bij de Staalstraat en de Zuiderkerkstoren. Links, op de hoek van de Groenburgwal, staat 's-Gravelandseveer 10, het veerhuis op 's-Graveland en Hilversum, later enige tijd woonhuis van de familie Serné. Daarachter gaat verscholen Groenburgwal 56 (foto omstreeks 1900).

Leverantie van toneelkostuums van costumier A. Serné en Zoon per bakfiets door Jan Brug, 1931.

vangen, waren enkele kamers in gebruik als magazijn en atelier en woonden Arend jr, zijn tweede echtgenote Wilhelmina Theodora Maria Heidveldt en hun grote gezin uit twee huwelijken. De kelder werd in eerste instantie verhuurd als kantoor van de binnenschippers op het 's-Gravelandseveer, later werd deze ruimte ook als magazijn gebruikt. In 1903, na het overlijden van Arend Serné sr, kwam de vennootschap in gezamenlijk eigendom van de weduwe Serné-Van Hoekelen en Arend jr. In 1907 werd het buurpand 's-Gravelandseveer 10 gekocht voor 10.100 gulden. Het gezin van Arend jr betrof dit huis, dat voorheen het veerhuis op 's-Graveland en Hilversum was. Groenburgwal 56 was nu geheel in gebruik als bedrijfspand met ontvangst- en pasruimte, kantoor, atelier van de coupeur, paskamertjes en zolders voor kostuumopslag. In 1908 werden de goederen van de vennootschap verdeeld tussen de 79-jarige weduwe Serné-Van Hoekelen en Arend jr. Het pand aan de Groenburgwal kwam nu geheel in zijn bezit. In 1913 nam de derde generatie Serné het bedrijf over. De halfbroers Arend Serné Azoon en Albertus Cornelis Serné gingen vervolgens een vennootschap onder firma aan als voortzetting van het bedrijf van hun vader en grootvader, opnieuw onder de firmanaam 'A. Serné en Zoon'. Groenburgwal 56 werd door de halfbroers van hun vader gehuurd. In 1916 werd het vijftigjarig bestaan van de firma gevierd en in 1920 kochten de halfbroers voor 26.000 gulden het pakhuis Groenburgwal 45, waar reeds twee etages werden gehuurd, voor de opslag van de steeds groter wordende voorraad kostuums. Na het overlijden van zijn echtgenote Wilhelmina Theodora Maria Heidveldt in 1924 was Arend Serné jr volledig eigenaar van Groenburgwal 56 en het naastgelegen woonhuis 's-Gravelandseveer 10. Dit laatste pand werd voor de Tweede Wereldoorlog afgebroken en pas in de jaren vijftig door andere eigenaren herbouwd. In 1937, na het overlijden van Arend jr, kwam Groenburgwal 56 in bezit van Albertus Cornelis Serné. De vennootschap tussen Albertus Cornelis en zijn oudere halfbroer Arend Serné Azoon werd in 1941 ontbonden. Het pakhuis Groenburgwal 45 werd het jaar daarna bij de uitkoop ook toebedeeld aan Albertus Cornelis. In 1954 trad de vierde generatie Serné aan in het bedrijf. Arend Louis Serné ging toen een vennootschap aan met zijn vader Albertus Cornelis, wederom onder de naam 'A. Serné en Zoon'. In 1966 vierde men het honderdjarig bestaan van het familiebedrijf. De gevel van Groenburgwal 56 werd gerestaureerd en voorzien van gereconstrueerde 18de-eeuwse ramen. A. Serné en Zoon leverde in deze tijd kostuums aan alle grote toneelgezelschappen, waaronder de Nederlandse Comedie, maar ook aan scholen, amateurgezelschappen, optochten

en feesten. Naast de twee panden op de Groenburgwal had de firma een atelier in de Stadsschouwburg. Albertus Cornelis Serné trok zich in 1967 terug uit het bedrijf dat werd voortgezet door zijn zoon. In 1971 betrok Arend Louis Serné met zijn gezin de bovenste verdiepingen van Groenburgwal 56 die hiervoor waren verbouwd en voorzien van gas- en waterleidingen, nieuwe elektra en gaskachels. In het pakhuis Groenburgwal 45 lagen in deze tijd ongeveer 25.000 kostuums opgeslagen en de firma had een bijzonder specialisme opgebouwd in het nauwgezet reconstrueren van kostuums naar historische prenten. A. Serné en Zoon leverde nu ook aan bekende televisieproducties en bleef tot 1993 bestaan toen de firma wegens gewijzigde marktomstandigheden werd opgeheven. In 2019 werd Groenburgwal 56 door Arend Louis Serné aan Vereniging Hendrick de Keyser verkocht om te voorkomen dat het huis met zijn bijzondere familiegeschiedenis in de toekomst op commerciële wijze zou worden gesplitst en aangetast.

Beschrijving en reconstructie

Het huis is 5,7 meter breed en 17 meter diep en heeft eigen bouwmuren (de noordmuur werd in de 17de eeuw gedeeld met het buurpand). De standaardmaat van het perceel (20 bij 70 Amsterdamse voet) gaat terug op de 17de-eeuwse verkaveling en was geschikt voor een drie venstertraveeën breed huis. Het uit die tijd daterende huis is omstreeks 1720 geheel of zeer grondig vernieuwd. Op het relatief ondiepe perceel verrees toen een hoog huis met een ruimtelijke opzet die kenmerkend is voor Amsterdamse grachtenhuizen waar geen plaats was voor een groot achterhuis. Dit type, met een kleine keukenaanbouw, werd met kleine variaties in de uitvoering door aannemersbazen op grote schaal gebouwd. Een architect kwam hier niet aan te pas. De gevels, muren, enkelvoudige grenenhouten balklagen, kapconstructie en delen van het interieur dateren van deze nieuwbouw omstreeks 1720.

Het huis heeft een souterrain, bel-etage, twee verdiepingen en een zolder met een vliering. De belangrijkste woonvertrekken zijn ondergebracht op de bel-etage, op de eerste verdieping en in een klein, ondergeschikt achterhuis. Achter de voordeur ligt op de bel-etage een voorhuis dat met een verspringing overgaat in een smallere, naar achter doorlopende gang. Het is een gebruikelijke opzet, vergelijk bijvoorbeeld met Herengracht 59 uit 1659 (HIN II, p. 233–235), Keizersgracht 387 uit 1668 (HIN II, p. 307–313) en Herengracht 241 uit 1731 (HIN VI Aanwinsten). Naast het voorhuis, dat als representatief ingangsportaal zal hebben gefungeerd, bevindt zich een kleine

Groenburgwal 56 omstreeks 1900. Meer dan een eeuw was hier de firma A. Serné en Zoon gevestigd, een gerenommeerd adres voor de huur van toneel- en balkostuums. De firma wist in de loop der tijd belangrijke regisseurs, decor- en kostuumontwerpers aan zich te binden onder wie Gustave Prot, Anton Molkenboer, Willem Royaards, Eduard Verkade, Frits Lensvelt en Nell Bronger.

Het huis voor de gevelrestauratie van 1966.

Foto genomen in 1916 in de binnenkamer van Groenburgwal 56 ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van het familiebedrijf A. Serné en Zoon. Familieleden en medewerkers rondom Arend Serné jr en Wilhelmina Theodora Maria Heidveldt. Naast hun zitten de halbroers Arend Serné Azoon (links) en Albertus Cornelis Serné (rechts).

Het atelier van de firma Serné.

Halsgevel uit omstreeks 1720 in Lodewijk XIV-stijl. In het steenhouwwerk zijn loofwerk, lambrequins en ruitpatronen verwerkt.

voorkamer en naast de gang een grote binnenkamer, ieder met schouw en door schuifdeuren met elkaar verbonden. Aan het eind van de lange gang is een aanbouw, lichter van constructie, waarin een smal trappenhuis, naast een binnenplaats met secreetkasten. In het daarachter staande achterhuisje was slechts plaats voor een verhoogd gelegen kamer en een verdiept gelegen keuken met bedstede (verdwenen) waaronder een waterkelder (in 1966 volgestort). Omstreeks 1880 is het achterhuis verhoogd met een verdieping onder een plat dak en op zeker moment is dit bouwdeel, waarvan het muurwerk werd gepleisterd om de wijzigingen te verbergen, aan de achterzijde afgeschuind.¹⁰ Ook de secreetkasten kregen een verdieping erbij. Op de eerste verdieping van het huis, waar het hoofdtrappenhuis eindigt, waren twee verwarmde ruime kamers aan een gang. De lage tweede verdieping en de zolderverdieping, bereikbaar via secundaire steile trappen, waren waarschijnlijk niet verdeeld in kamers aan een gang. Ravelingen en onderdelen van oude trappen en vloerluiken zijn nog aanwezig. Deze verdiepingen die samen met het souterrain ongeveer de helft van het huis beslaan, hadden – gezien ook de vensterluiken en het op de vliering bewaard gebleven hijsrad – hoofdzakelijk een ondersteunende en bergfunctie. In 1971 is op deze verdiepingen een appartement gemaakt.

De constructie van het huis is kenmerkend voor de gestandaardiseerde huizenbouw in Amsterdam in de 17de en 18de eeuw. Het pand is opgetrokken in baksteen met grenenhouten balklagen en kaspanten. In het souterrain en op de verdiepingen zijn de enkelvoudige balklagen in het zicht. De balken liggen op regelmatige afstand zonder consoles in de muren en zijn voorzien van een eenvoudig 'duveljager' profiel. De voor- en achtergevels zijn met zichtbare muurankers aan de houtconstructie verbonden. Op de zolder is de kapconstructie in het zicht. De kaspanten die op de muurplaten van de hoge borstwering rusten worden alternerend ondersteund door kreupele stijlen – vastgezet met blokkeels – die de druk van de spantbenen overbrengen op de onderliggende balklaag. Tussen de kreupele stijlen en de hanebalken zijn korbelen aangebracht.

Het huis werd bij de herbouw omstreeks 1720 afgewerkt in Lodewijk XIV-stijl. Aan de gracht kreeg het een halsgevel met in de top een gebogen fronton met gekeerde voluten en een kleine kuif daartussen. Rond de hijsbalk en in de klauwstukken is beeldhouwd loofwerk opgenomen. Verder zijn in het steenhouwwerk van de geveltop lambrequins, ruitpatronen en acanthusbladeren verwerkt. De vensters kregen bij de bouw licht getoogde strekken en natuurstenen onderdorpels. In 1966 is de voorgevel gerestaureerd. De natuurstenen bordestrap werd toen vernieuwd, laat 19de- en 20ste-eeuwse ramen werden verwijderd en gewijzigd in ramen met een gereconstrueerde 18de-eeuwse roedeverdeling. Een Frans balkon op de verdieping werd verwijderd. De voordeur, met gietijzeren rooster, dateert nog wel uit de 19de eeuw. De achterzijde van het huis heeft een eenvoudige 18de-eeuwse tuitgevel met rollagen.

Geschilderd plafondstuk in de binnenkamer, gevat in lijsten in Lodewijk XIV-stijl, vermoedelijk omstreeks 1720. Hier toegeschreven aan Hermanus Noordkerk.

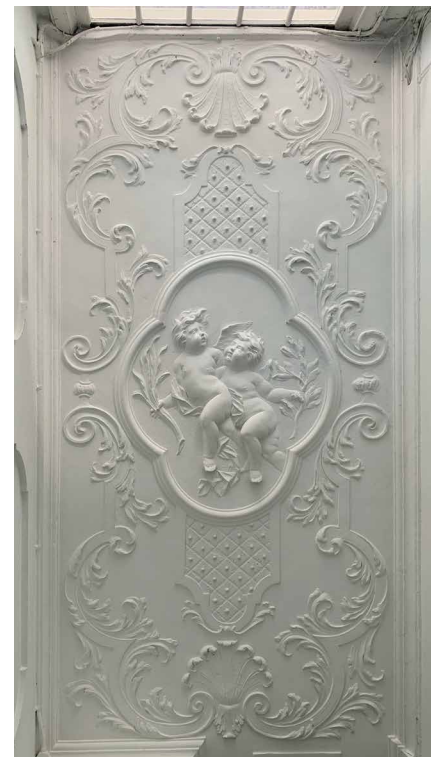
Deur in de kleine voorkamer.

Schouw op de eerste verdieping.

Stucplafond in het voorhuis, het voorste, brede deel van de doorlopende gang op de bel-etage, daterend van omstreeks 1720.

Dubbele deur tussen de voorkamer en de binnenkamer, een vroeg voorbeeld van een schuifdeur.

Trappenhuis en deur naar de binnenplaats met secreten.

Hijrsrad op de vlieringzolder.

Decoratief natuursteenwerk ontbreekt hier. De muurankers zijn voorzien van 19de-eeuwse rozetten en de vensters op de bovenste verdiepingen en pakzolders hebben eenvoudige draai- in plaats van schuiframen. De zolder heeft een drielichtvenster.

Het interieur van het huis kreeg bij de herbouw omstreeks 1720 stucwerk, plafondstukken, lambriseringen, houten en marmeren vloeren en geprofileerde deuren en deurlijsten in een combinatie van eiken- en grenenhout. Over kleurstelling, verdere afwerking en inrichting zijn vooralsnog geen gegevens bekend. Het voorhuis en de gang zijn belegd met marmeren vloertegels. De ruimte heeft een stucplafond van hoge kwaliteit en wordt geleed door stucnissen die symmetrisch in het ritme van de deuren zijn geplaatst. De voorkamer heeft een lambrisering tegen de voorgevel en een in vakken verdeeld plafond met 18de-eeuws lijstwerk. De schoorsteenmantel in dit vertrek dateert uit omstreeks 1800. Een vergelijkbaar exemplaar was aanwezig op de verdieping in het achterhuis. De schoorsteenmantel in de grote binnenkamer, met geschilderde marmerimitatie, dateert uit de late 19de eeuw. Alleen op de eerste verdieping is een schouw uit de bouwtijd. In de grote binnenkamer is een geschilderd plafondstuk bewaard gebleven. Het wordt hier toegeschreven aan de bekende jurist Hermanus Noordkerk (1702–1771), zoon van de opdrachtgevers van de bouw van het huis. Deze mr Hermanus Noordkerk was in zijn jeugd opgeleid in de schilder- en tekenkunst bij plafondschilder Ottomar Elliger. Een ‘mislukt plafond, voor zijn Vader bestemd’, geschilderd omstreeks 1720, vormde volgens tijdgenoten voor de jonge Noordkerk de aanleiding om de schilderkunst vaarwel te zeggen en rechten te gaan studeren.¹¹ Het plafondstuk in de binnenkamer is opgenomen in 18de-eeuws lijstwerk. Het is nu sterk vergeeld maar verder onderzoek zou kunnen uitwijzen of we te maken hebben met werk van Hermanus Noordkerk.

- 1 Alle transportakten van dit huis zijn vanaf 1720 bewaard gebleven. Ver. Hendrick de Keyser, Collectie Eigendomspapieren. Zie ook: I.H. van Eeghen, ‘De restauratie van Groenburgwal 56’ in: *Maandblad Amstelodamum* 58 (december 1971), p. 237–238. P. Spies, e.a. (red), *Het Grachtenboek*, Den Haag 1991–1992, dl. II, p. 185.
- 2 SA Amsterdam, toegangsnr. 5039.KA, Archief Thesaurieren Ordinaris: Kaarten, inv.nr. 20015748.
- 3 SA Amsterdam, toegangsnr. 5062, Archief van de Schepenen, inv.nr. 37, fol. 71 (kwijscheldingsregisters).
- 4 SA Amsterdam, toegangsnr. 5044, Archief van de Thesaurieren Extraordinaris, inv.nr. 246 (quohier van de verpondingen der nieuwe gebouwen), fol 176. SA Amsterdam, toegangsnr. 5062, Archief van de Schepenen, inv.nr. 39, fol. 122 (kwijscheldingsregisters).
- 5 SA Amsterdam, toegangsnr. 5061, Archief van de Schout en Schepenen, van de Schepenen en van de Subalterne Rechtbanken, inv.nr. 2171, fol. 116.
- 6 SA Amsterdam, toegangsnr. 5061, Archief van de Schout en Schepenen, van de Schepenen en van de Subalterne Rechtbanken, inv.nr. 2174, fol. 71.
- 7 W.F.H. Oldewelt, *Kohier van de Personeele Quotisatie te Amsterdam* over het jaar 1742, Amsterdam 1945, II, p. 83 (W14, verp.nr. 3981).
- 8 Zij betrokken omstreeks 1809 het grote huis Keizersgracht 566. Johanna Jacoba van de Velde zette na het overlijden van haar man in 1814 de zaken voort onder de firmanaam ‘Weduwe W. Borski’ en fourneerde onder andere startkapitaal voor de Nederlandsche Bank en de Nederlandsche Handel Maatschappij. Zie over haar: E.J.E. van Lennep, *Een weduwe aan de Amsterdamse beurs*, Groningen 1973. G. Wiersma, *Johanna Borski. Financier van Nederland. 1764–1846*, Amsterdam 1997.
- 9 A. Serné, *De firma A. Serné & Zoon in arendsvlucht*, Amsterdam 1995.
- 10 Het achterhuis heeft op de verdieping een lichtere balklaag en een 19de-eeuws draairaam. Vermoedelijk had het voordat het werd verhoogd met deze verdieping een dwarsgeplaatst zadeldak.
- 11 B.J. of S.J. Vernede, *Eloge de Monsieur l’Avocat Noordkerk*, Amsterdam 1771. ‘Vertoog Voor de Maand April 1772’, in: *De Rechtsgeleerde, in Spectatoriale Vertogen*, dl. VI, Amsterdam 1770–1772, p. 33–40. ‘Lofrede op den Heere Advokaat Noordkerk’, in: *Algemeene Oefenschool van Konsten en Weetenschappen*, Afd. VI, dl. XII, Amsterdam 1782. P.C. Molhuysen en P.J. Blok (red.), *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*, dl. X, p. 673–676.